

методами об'єктно-позитивістського і суб'єктно-монологічного дослідження. Діалогічне, гуманітарне мислення походить із чіткого розрізнення феноменів природного, тілесного, матеріального і людського, культурного, духовного існування, аби розмежувати особистість і річ: «гуманітарна парадигма пропонує стратегію пізнання суб'єкта (природи, суспільства, людини) з антропологічної, людинознавчої позиції; людський вимір вона вносить у всі сфери індивідуального і суспільного життя». Вихідною архітектонічною структурою людського існування виступають «Я – Ти» відносини як відносини двох актуальних суб'єктів. Формою цих відносин є діалог як виявлення «живих» відносин. Відносини завжди зумовлюють сприйняття, бачення, відчуття, дії. Діалогічне світовідчуття-світобачення, у такому аспекті, виражає екзистенціально-онтологічну глибину пізнання суті і феномену людини-суб'єкта (суб'єкта-людини).

Порівнюючи методологічні основи гуманітарного і сцієнтичного пізнання, зауважимо, що природничо-науковий світогляд ґрунтується на можливості побудови єдиної можливої, абсолютно істинної картини світу. Все, що притаманне людині-суб'єкту відкидається як, власне, суб'єктивне, неадекватне. Цей підхід опредметнює живу природу людини, перетворює її на безмовну річ. Інтелект споглядає річ, щодо неї висловлює свої судження. Принципово іншим бачимо діалогічне дослідження, яке перебігає у формі діалогу дослідника і досліджуваного явища як двох суверенних суб'єктів, оскільки «самого по собі суб'єкта не можна сприймати і досліджувати як річ, адже залишаючись суб'єктом він не може стати безмовним». Відтак, на протигагу позитивістській оцінковості, гуманітарний підхід стверджує духовно-ціннісний погляд на сутність і природу людини. «Зовнішньо-завершальний опис людини не може відкрити її істинної суті, людина сама відкриває її, виконуючи імператив свого дійсного, духовно-трансцендентного буття». В такому розрізі дослідник має зайняти позицію «перебування поза» щодо певних науково-дисциплінарних поглядів на людину. Це ж стосується і розуміння природи «людини політичної», а також осмислення сутності великих спільнот як суб'єктів політичного процесу та типу взаємодії, що існує між ними.

ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ КЛАСІВ ТА ЇХ ВПЛИВУ НА ЕВОЛЮЦІЮ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ

Ігор Мудрікув

магістр

Львівський національний університет імені Івана Франка

Політичні партії є складними організаціями, які в процесі історичної еволюції (партогенезу), зазнали радикальних структурних та ідейних змін. В період активної діяльності аристократії, політичні партії, за словами М. Вебера, були лише певними угрупованнями, які носили виключно неформальний характер. Їхня структура була простою, а ідейний зміст обмежувався колом інтересів найвпливовіших членів. В процесі трансформації, коли буржуазний клас людей нагромадивши значний об'єм капіталу потребує інструменту політичного представництва, партії еволюціонують. Їхня структура набуває більш організованого характеру, зростає роль ідеології і програм. Варто говорити про те, що політичний конфлікт виходить за межі однієї суспільної верстви – аристократії, він набирає форми боротьби за владу

різних соціальних верств. Тобто, зародження партій як політичних клубів стало вихідним пунктом після якого політичні партії стали активно функціонувати на політичній арені держави і як наслідок стабільно еволюціонувати, пристосовуючись до умов політичного середовища. Тобто, боротьба між соціальними класами стає причиною еволюції політичної партії, дає можливість останнім бути використаними як інструмент досягнення мети і цілі.

Завершальним пунктом, який ознаменував створення масових партій (на зразок сучасних) стало загальне розширення прав та свобод людини у 19 ст. Активна боротьба буржуазного класу проти абсолютизму, за демократизацію держави та лібералізацію суспільства давала свої беззаперечні результати. Безапеляційним є той факт, що відкидання монархічної системи управління на задній план, створило сприятливу платформу для зародження республіканської форми правління, відповідно до якої боротьба за владу відбувається виборним шляхом. На цьому етапі виникає критична необхідність масової підтримки населення для легальності та легітимності влади. Відтак, політичні партії переорієнтовуються з кадрових на масові, акцентуючи свою ідею на залученні якнайбільшої кількості членів. Справедливо зазначити, що внаслідок активної еволюції масових партій виникають потреби у виникненні різних ідеологій, які стають політичною «приманкою» для значної частини населення. Тому, масові політичні партії виникають на етапі активної боротьби буржуазії проти абсолютизму та розвитку республіканської форми правління.

Важливим етапом партогенезу став перехід суспільства до зовсім нового та якісного стану – постіндустріальної ери. Масове скорочення числа великих соціальних класів, зміна соціальної структури суспільства і як наслідок його активна сегментація, створили цілком нові правила політичної гри. Політичні партії знову трансформуються, вони відкидають ідеологію, починають орієнтуватись на соціальні інтереси якомога більшої кількості соціальних класів. Фактично, вони переходять у нову, якісну форму, яка дозволяє їм адаптуватись до нових правил гри і ефективно працювати в їх межах. Відтак, виникають партії типу catch-all (лови-всіх партії), для яких пріоритетним інтересом є залучення якомога більшої кількості політичного електорату для перемоги на виборчому марафоні. Партій такого гатунку більше не цікавить політичне представництво, вони виконують роль інструмента мобілізації населення на виборах. Варто зазначити, що чим більше людська цивілізація розвивається в напрямку вдосконалення демократії, тим більше остання проявляє себе в негативних тенденціях. Наприклад, О. Кірххаймер запропонував теорію «картельних партій», які формуються приблизно на тому ж етапі, що й партії «лови-всіх». За його словами, картельні партії мають не стільки відношення до самих партій, а більше до партійної системи, в якій вони активно функціонують. По-суті, ці партії перетворюються в «Електоральні машини», які отримують фінансування з державного бюджету, вбудовані в державний апарат і забезпечують рекрутування еліт, по корпоративістському принципу, ніж по канонам класичної політичної конкуренції.

Сьогодні, ми можемо спостерігати досить негативну тенденцію, за якої політичні партії стають інструментами політичної влади, виконуючи потрібну їм функцію і роль. Із розвитком постіндустріального суспільства та інформаційних технологій, вони все більше вбудовуються в державний апарат і відходять від своїх магістральних функцій. Відтак, можна спокійно констатувати факт того, що політичні партії знаходяться у глибокій політичній кризі. За словами відомого політолога А. Крувеля, партії як соціальний інститут вже доживають свої останні дні, особливо в Європейських країнах, де немає ніякого правового обмеження для розвитку «інших» політичних партій.

На нашу думку, у політичних партій, в тому вигляді у якому вони існують зараз, майбутнього немає, оскільки вже зараз вони перебувають у глибокій кризі, вихід із якої

можливий лише у варіанті повної трансформації або ж їх ліквідації як політичного інституту. У майбутньому, коли розвиток інформаційних та комунікативних технологій досягне свого апогею, можливо, суспільство зможе ефективно функціонувати за прямої демократії. В такому випадку, потреба у політичних партіях, принаймні в ролі інституту, зникне взагалі. Так, дана гіпотеза є досить утопічною, проте, зважаючи на теперішню політичну картину і на тенденції її розвитку, цей варіант є цілком можливим. В іншому випадку, на нашу думку, партії повинні розвиватись в рамках наукового підходу теорії NZ-раціократії, за якої для кожного структурного елементу політичної партії буде проведений детальний науковий аналіз і виведена раціональна формула їх існування. Дана теорія передбачає детальний науковий аналіз лише для того, щоб створити ідеальну партію, яка зможе ефективно функціонувати в сучасній політичній системі і не перетворюватись у інструмент державної влади.

Отже, суспільство завжди буде змінюватись, під впливом зовнішніх чинників. Воно буде приймати різноманітні форми, переходити у різні стани та входити й виходити з тих чи інших цивілізаційних епох. Проте, суспільство завжди буде впливати на політичні партії, оскільки саме воно є вихідним пунктом будь-якого політичного угруповання. Так, можливо, політичні партії відмирають, оскільки в сучасному світі вони вже не слугують ефективним інструментом в руках соціальних класів, проте політичне представництво як таке, буде існувати вічно. Люди завжди будуть боротись за власні права, у будь-якому суспільстві будуть існувати різні соціальні класи, які будуть змагатись між собою. Це природа людини, яка успішно проектується на людину політичну і відображається на її соціальному бутті. Безкласове суспільство Маркса чи Леніна – це лише утопія, як утопія те, що політичні партії будуть існувати вічно.

ГЕНЕЗА ПОНЯТТЯ «РАЦІОНАЛІЗАЦІЯ» У М. ВЕБЕРА

Сергій Орлов

*кандидат філософських наук, доцент
Львівський державний університет внутрішніх справ*

Розгляд веберівського розуміння раціоналізації неможливий без аналізу контексту цих досліджень, а саме – глобальних зрушень як у науковій діяльності того часу, так і в економічних, соціальних та політичних практиках: становлення та розвиток ринкової економіки, перехід від традиційного суспільства до індустріального, поява класу професійних політичних менеджерів-бюрократів тощо.

Генезу веберівського поняття «раціоналізація» деякі автори відстежують від поняття «механізація», яке розробляли, кожний окремо, інші німецькі дослідники – Ф. Тьонніс та В. Зомбарт. Ф. Тьонніс розглядав історію європейського суспільства новітнього часу з кута зору прогресуючої механізації, тенденцію економічного розвитку він характеризує заміною попередніх організмів механізмом господарського життя.

Творчість Ф. Тьонніса ініціює інтерес В. Зомбарта до проблематики раціоналізації. В. Зомбарт протиставляє принцип задоволення потреб і принцип отримання прибутку, традиціоналізм та раціоналізм, індивідуалізм і солідарність. Розділення спільноти й суспільства традиціоналізму й раціоналізму, класового та безкласового суспільства, принципу задоволення потреб і принципу отримання прибутку відображало реакцію на модернізацію суспільства.